

ארבעה צריכים חיזוק (כרכות לב:) - שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

אומרים שהחיינו בקידוש גם על המצה וגם על היום-טוב, ומדוע אי אפשר גם בפורים שהשהחיינו של הלילה יהיה גם על המגילה וגם על היום-טוב (וראה עוד בביאור הלכה שם מה שהביא בשם מור וקציעה ומה שהקשה על דבריו).

וביאר המאירי שם כי בפורים אי אפשר לברך בלילה שהחיינו על היום-טוב, משום שהלילה אינו יום טוב ואין בו מצות שמחה, שהרי סעודת פורים שאכלה בלילה לא יצא ידי חובתו (מגילה ז, ב), ולכן בלילה מברכים רק על המגילה, כי **הלילה אינו זמן שמחה, וכל המשתה והשמחה בפורים זה ביום ולא בלילה.**

ועל כל פנים יש להיזהר שלא לגרום צער למישהו, שזה לא שמחה! אלא משלוח מנות איש לרעהו, זה דוגמא לשמחה עם אהבת הבריות.

הלימוד מפרשת זכור לכל השנה

ומצינו עוד בפרשת זכור, דבר הנוגע לכל השנה, שמוזכר בהפטרות על שאל המלך שלא קיים בשלמות את מצות מחיית עמלק, ואמרו חז"ל (יומא כב, ב) שאול באחת ועלתה לו, דוד בשתיים ולא עלתה לו, היינו שדוד המלך נכשל פעמיים ואף על פי כן לא הפסיד את המלוכה ונשאר מלך, ואילו שאול המלך היה לו רק חטא אחד במחיית עמלק וכבר הפסיד בזה את המלוכה, וצריך ביאור בטעם הדבר.

והמלבי"ם הביא בשם ספר העיקרים (מאמר רביעי פכ"ו) שביאר בזה, כי חטאו של שאול היה חטא ששייך למלכות, שהמלך חייב במחיית עמלק, וזו מצוה המוטלת על המלך, כמו שאמרו (סנהדרין כ, ב) שלוש מצוות נצטוו ישראל בכניסתן לארץ: להעמיד להם מלך, ולהכרית זרעו של עמלק, ולבנות להם בית הבחירה, ומוזכר קודם להעמיד להם מלך ורק אחר כך להכרית זרעו של עמלק, כי רק כשיש מלך יש חיוב במחיית עמלק, שזה מלחמה, ומלחמה מוטלת על המלך.

ושאל היה חייב במחיית עמלק מפני שהוא מלך, והוא לא קיים זאת בשלמות, אלא חמל על אגג ועל הצאן והבקר, וכיון שחטא בחיובי המלכות כבר אינו יכול להיות מלך, כי מלך שאינו מקיים את דיני המלכות בשלמות אין לו זכות להיות מלך, אבל אצל דוד היו חטאים פרטיים שאינם שייכים כלל למלכות, ולכן אפילו שהיו שני חטאים הוא נשאר מלך, אבל כאשר החטא הוא בחיובי המלכות שלא מקיימים את דיני המלכות, מאבדים את המלכות!

ויש בזה התעוררות לכל אחד ואחד, כי מן השמים נותנים לאדם כוחות ואפשרויות לעשות מעשים טובים, וכמו מלך שצריך לקיים את דיני המלכות, כך גם כל אדם שמקבל כוחות מן השמים, לשם מה נתנו לו את הכוחות? כדי שיעשה מה שהוא חייב! ואם הוא עושה את מה שהוא חייב יש לו זכות שיהיו לו הכוחות, אבל אם אינו עושה מה שהוא חייב למה הוא צריך את הכוחות.

מי שאינו מקיים חובתו למה לו חיים

וכך כתב רבינו יונה בשני מקומות בשערי תשובה, האי בשער הראשון (אות י) בענין החרטה: "והנה הבורא נפח באפי נשמת חיים חכמת לב וטובת שכל להכירו וליראה מלפניו ולמשול בגוף וכל תולדותיו וכו' ואחרי אשר בעבור זאת נבראתי ויהי בי הפך מזה למה לי חיים", והיינו מאחר שכל תכלית בריאת האדם היא לעשות מעשים טובים ולקיים חובתו בעולמו, אם אינו מקיים לא מגיע לו חיים.

ועוד כתב רבינו יונה בשער השלישי (אות יז) לגבי המעלות העליונות שאדם חייב בהם: "יומה תקות הנברא אם לא ישים עמל נפשו ועיקר עסקו בדברים שנברא בעבורם", והיינו כי אדם נברא בשביל לעשות

הנהגת בני תורה בפורים

שבוע הבא ביום שלישי יהיה פורים, ופורים זה זמן שיש חשש שאפשר להיכשל בין אדם לחברו, ולפעמים יש לאדם כעס על מישהו ומחכה לפורים להחזיר לו ולפגוע בו.

ומעשה שהיה באחד שכעס על מישהו שהייתה לו כוונה רעה לעשות משהו נגד אחד ממשפחתו, ולמעשה הוא רק ניסה ולא הצליח בכוונתו, אבל בן המשפחה כעס עליו, על הכוונה הרעה, וחיכה לפורים, שאז יש שעושים 'עיתון קיר' וכתב עליו דברי ליצנות, והסוף היה שנענש בצורה איומה ומשונה מאד, עבור הפגיעה בין אדם לחברו.

ויש גם חשש ביטול תורה בפורים, ואין היתר לביטול תורה בפורים, אדרבה פורים זה זמן קבלת התורה מאהבה כדאיתא בשבת דף פ"ח הדור קיבלוה בימי אחשורוש דכתיב קיימו וקיבלו וכו', וצריכים להוסיף תורה בפורים, אבל למעשה יש ביטול תורה.

ואמנם בזמן שעוסקים לקיים מצוות היום כגון משלוח מנות זה לא בטלה, אבל יש גם סתם בטלה, שעוסקים בדברים בטלים, וזה איסור של ביטול תורה, **וידוע שהיו כאלה שבפורים למדו בהתמדה יותר מאשר כל השנה וזכו לישועות! אלו שזקוקים לישועה קיבלו ישועה בזכות התורה בפורים, שהיא זכות עצומה מאד.**

וכן יש חשש לסתם פריקת עול, יש כאלה שמרגישים חוסר רצינות בפורים, והתפילה אינה כמו בכל יום, אלא יותר בקלות ראש, וזה דבר שלא צריך להיות כך! פורים הוא יום של 'קיימו וקיבלו', וגם יום של משלוח מנות איש לרעהו ומתנות לאביונים, שזה כדי להרבות אהבה אחווה שלום ורעות, והוא זמן שצריך שיהיה יותר אהבת הבריות בין אדם לחברו, ואם עושים הפוך זה חטא חמור.

וזכרנו מעשה שהיה באחד שדיבר פעם איזה ליצנות בפורים על אנשים חשובים, לא ברבים, הוא אמר איזה בדיחה שיש בה זלזול, והסוף היה שנענש מידה כנגד מידה באותו הדבר שדיבר עליו. **בפורים אין שום היתר לזלזול בין אדם לחברו! ואדרבה זה יותר חמור, כיון שהוא זמן של משלוח מנות ואהבת הבריות.**

זמן שמחת פורים - ביום ולא בלילה

ומה היא באמת המצוה שיש בפורים, יש מצות משלוח מנות ומתנות לאביונים וקריאת המגילה, ויש גם מצוה של שמחה, שזהו הענין של סעודת פורים, משתה ושמחה.

והנה בשולחן ערוך סימן תרצ"ב כתב שמברכים שהחיינו על קריאת המגילה בלילה, אבל ביום אין חוזרים ומברכים שהחיינו, והרמ"א כתב שגם ביום חוזרים ומברכים שהחיינו, וצריך להבין מדוע מברכים פעמיים שהחיינו על אותה המצוה של קריאת המגילה? ובמשנה ברורה ביאר משום שעיקר מצות קריאת המגילה הוא ביום.

אמנם המאירי במגילה דף ד' ביאר בזה, כי שהחיינו ביום ובלילה הם על שני עניינים, שבלילה מברכים שהחיינו על המצוה של קריאת המגילה, שהיא מצוה שבאה מזמן לזמן כמו שופר בראש השנה וסוכה ולולב בחג הסוכות, אבל מה שמברכים שהחיינו ביום, זה לא על המגילה אלא על עצם היום-טוב של פורים. ובכל יום טוב אומרים שהחיינו על היום-טוב כבר בקידוש הלילה, ומי שלא אמר בלילה צריך לומר ביום, אבל בפורים שהחיינו על היום-טוב הוא רק ביום, ומה שמברכים שהחיינו בלילה זה על המגילה ולא על היום-טוב.

וצריך ביאור מדוע אי אפשר לצאת עם שהחיינו שמברכים על המגילה גם על היום-טוב, וכמו בסוכות שאומרים שהחיינו גם על היום וגם על הסוכה, ויוצאים בברכה אחת על שתי המצוות, וכן בפסח

שלמות האדם – לעשות כל מה שבכווח

לכן חשוב מאד שכל אדם יעשה מה שבכווח לעשות, כל אחד לפי כוחו, ובמסילת ישרים בסוף הספר כתב שאפילו אדם פשוט שעוסק במלאכה פחותה, אם הוא עושה כל מה שהוא יכול לפי כוחותיו בשלמות, שייך שיגיע למדרגות הגבוהות ביותר.

וכבר הזכרנו בזה מדברי הרא"ש לגבי מה שאמרו (ב"ב ח, א) רבנן לא צריכי נטירותא, היינו שרבנן העוסקים בתורה פטורים מלשלם מס לשמירת העיר, כי תורתם משמרת ומגינה על כל העיר, וכתב הרא"ש (שם סימן כו) שאפילו מי שאינו לומד כל היום, ומוכרח קצת לעסוק באיזה אומנות לפרנסתו, אם אינו עוסק בזה מחמת הממון להתעשר, אלא רק מה שמוכרח כדי חייו, ובכל שאר הזמן הוא לומד כמה שהוא יכול, הוא גם כן נקרא רבנן.

ומשמע שגם לצד השני אפילו מי שלומד הרבה, אם הוא יכול עוד קצת ללמוד ואינו לומד כמה שהוא יכול, כבר אינו נקרא רבנן, כיון שיש אצלו ביטול תורה, ושלמות האדם תלויה אם הוא עושה כל מה שהוא יכול לפי כוחותיו, ואין זה תלוי אם הוא לומד חצי שעה ביום או כמה שעות, אלא העיקר שיעשה כל מה שבכווח.

ואמנם ידוע ששאלו פעם את רבי ישראל סלנטר על מי שיש לו רק חצי שעה פנויה ביום, מה ילמד בה, אם גמרא או מוסר, והשיב רבי ישראל שילמד מוסר כי אז יגלה וימצא שיש לו עוד חצי שעה...

לימוד המוסר הוא הדבר הטוב ביותר שמראה לאדם את הדרך איך להתנהג וגם לחיות חיים מאושרים, כפי שכבר דיברנו הרבה פעמים שאדם שלומד מוסר וחי חיים מסודרים על פי התורה עם יראת שמים ומידות טובות, הוא מאושר וכל משפחתו וסביבתו מאושרים, והוא משמח את המקום ומשמח את הבריות.

מדרגות אהבת המקום ואהבת הבריות

ובאבות פרק ששי אמרו משמח את המקום ומשמח את הבריות, וכן אוהב את המקום ואוהב את הבריות, ומוזכר שם קודם אוהב ומשמח את המקום, ואחר כך אוהב ומשמח את הבריות.

והטעם בזה נראה, משום שאהבת המקום וכן לשמח את המקום זה לא כל כך קשה, כי מי שהוא בעל אמונה מבין ורואה את כל ההשגחה וחסדי שמים עליו, וממילא הוא מבין שהוא חייב לעשות רצון השם, ואוהב את המקום ומשמח את המקום.

אבל לאהוב את הבריות יותר קשה, ואף שבטבע האדם יש אהבת הבריות, שהרי זו המצוה ואהבת לרעהו כמון, ובהכרח שכך הטבע שיכולים לקיים את המצוה, ויש בטבע האדם אהבת הבריות, אבל יש גם חשבונות ויצר הרע נגד זה, והיצר הרע יותר חזק נגד אהבת הבריות, ואילו נגד אהבת המקום היצר הרע יותר חלש, ולכן הזכיר התנא קודם אוהב את המקום ואחר כך אוהב את הבריות, כי אהבת הבריות זה מדרגה יותר גדולה, שיותר קשה להגיע לזה.

וכאמור, פורים הוא הזמן של אהבת הבריות, לקיים ואהבת לרעהו כמון, יהי רצון שנוכה כולנו לקיים את כל מה שפורים מחייב אותנו וכל מה שאנו חייבים נזכה לקיים בסייעתא דשמיא!

מעשים טובים ולהתעלות במעלות העליונות, ואם אינו עושה כן מה תקוותו, ואין לו זכות קיום רח"ל.

וכן כתב רבינו יונה באבות (ג, י) על המשנה שינה של שחרית וכו' מוציאין את האדם מן העולם: כי על מה נברא אדם? אך לעסוק בתורה, והיא אורך ימים ושנות חיים, ואם לוקח הוא דברים כאלה למה לו חיים, וראוי לטורדו מן העולם, כי הבל הוא והבל ימיו, ואחר שחיה כמה שנים ונתעסק בעסקו ולא הועיל, הואיל שביטל התורה, על מה יוסיפו לו חיים!! משל למלך שנתן מאה כסף לעבדו, והשליכם לים, וחזר וביקש ממנו אחרים, והלא ראוי שלא יתן לו יותר וכו', עכ"ל.

כל אדם נברא עם כוחות, ונותנים לו חיים, ושכל, ואפשרויות לעשות מעשים טובים, וכשהוא עושה מה שהוא חייב יש לו זכות קיום, ולכן הוא חי, אבל אם אינו עושה למה שיחיה.

וכענין זה היה מעשה באחד שרצה לעשות ביטוח חיים בשביל משפחתו, כי חשש מה יהיה איתו, שעכשיו הוא חי ומי יודע כמה יחיה, וחשב לעשות ביטוח, שאם הוא לא יחיה תהיה פרנסה למשפחתו, ושאל את מרן החזון איש זצ"ל, ואמר לו החזון איש הרי אי אפשר לדעת מה הזכויות שלך, ויכול להיות שכל מה שאתה חי זה בשביל המשפחה שצריכה אותך, ואם תעשה ביטוח חיים הם כבר לא יצטרכו אותך ומי יודע אם תחיה, לכן עדיף שלא לעשות.

ושמעתי מעשה שהיה לפני שנים רבות באדם חשוב שדאג להחזקת ישיבה, ופחד מה יהיה אם הוא לא יחיה, מי יחזיק את הישיבה, ועשה ביטוח בשביל הישיבה, והוא נפטר צעיר. ויתכן שהסיבה לזה היא גם כן, מפני שהוא חי בשביל הישיבה ולא בשביל עצמו, וכל זמן שהישיבה צריכה אותו והוא דואג לישיבה לכן הוא חי.

וכן כל אדם צריך לדעת שהוא חי בשביל לקיים את חובתו בעולמו, ואמרו חז"ל בסוף פרקי אבות כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא בראו אלא לכבודו, תכלית כל הבריאה היא שיהיה כבוד שמים, ובשביל זה נברא האדם, וזוהי זכות הקיום שלו.

כבוד שמים גם על ידי הרשעים

ושמעתי ממו"ר הגה"צ ר"א דסלר זצ"ל שדיבר פעם כי אדם שעושה מעשים טובים וכבוד שמים, זוהי זכות הקיום שלו, שהוא עושה את מה שהוא חייב, אבל רשעים שאינם עושים מה שהם חייבים איזה כבוד שמים יש על ידם, והרי כל הבריאה היא לכבוד שמים והיכן יש כבוד שמים על ידי הרשעים? ואמר הרב דסלר (וכן במכתב מאליהו ח"ג עמ' 232) כי ברשעים הכבוד שמים הוא על ידי העונש והגיהנום שהם מקבלים, ומי שאינו עושה בעצמו כבוד שמים, סופו שהכבוד שמים יהיה על גביו, במה שהוא נענש יהיה כבוד שמים.

וכן אמרו חז"ל (עירובין יט, א) שהרשעים בגיהנום מצדיקים את הדין ואומרים ריבונו של עולם יפה דנת יפה זיכית יפה חייבת ויפה תיקנת גיהנום לרשעים וכו', והוא גם כן גילוי כבוד שמים במשפט הרשעים שמודים שמשפטי השם אמת וצדק.

ונמצא כי כבוד שמים מוכרח להיות באחד משני האופנים: או שהאדם בעצמו עושה כבוד שמים, ואם לא, אזי יהיה כבוד שמים על ידו, בעונשים שהוא יקבל, בגיהנום או בעולם הזה, ורשעים מקבלים את העונש בגיהנום ולא בעולם הזה.

מדברי רבינו שליט"א בעצרת הרבבות ברחובה של עיר בבני ברק

בדרך כלל אחרי הבחירות יש סקרנות לדעת מה התוצאות, כמה קיבלה כל מפלגה, זה הטבע שיש סקרנות, וזה גורם ביטול תורה הרבה מאד, ובכלל הטבע של סקרנות גורם הרבה ביטול תורה, אבל בפרט אחרי הבחירות, שיש סקרנות לדעת כל פרט ופרט, כך הטבע, אבל זה ביטול תורה, וביטול תורה זה דבר חמור מאד.

לכן צריך שכל אחד יידע, שאחרי הבחירות אין סקרנות! והסקרנות שלו לא משנה את המציאות, כי המציאות קיימת, וזה רק ביטול תורה, אנחנו צריכים זכויות, וביטול תורה זה חטא ולא זכויות.

גיליון זה מוקדש לעילוי נשמת הרב ישראל אפרים בן הר"ר צבי שמענא זצ"ל

נלב"ע י"ג אדר תשס"ז - תנצב"ה

ולעילוי נשמת הבה"ח מיכאל ז"ל בן הר"ר פנחס דוד שמענא שיבלחט"א

נלב"ע שושן פורים תש"ע - תנצב"ה